Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Lausunto

15.10.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Asia: HE 127/2024 vp

Lausunto hallituksen esitykseen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry, myöhempänä EKL, kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen. EKL on ottanut kantaa myös sosiaali- ja terveysministeriön luonnokseen saman lain muuttamisesta 13.8.2024.

Kyseinen esitys kohdistuu Suomen väestön heikoimmin pärjäävien ja heikkokuntoisimpien palveluihin, joten kehotamme malttiin palveluiden jatkuvan uudistamisen suhteen. Ympärivuorokautisten palveluiden sekä ikääntyneen väestön toimintakyvyn puitteita ei tulisi heikentää liiallisesti vain taloudellisesta näkökulmasta.

Hoitoalan henkilökunnan suhteen Suomessa on arvioitu tarpeen kasvavan kymmenillä tuhansilla hoitajilla ja myös nykyisellään hoitohenkilökunnan saatavuudessa on haasteita. Ymmärrämme etenkin henkilöstön saatavuuden riskin siinä, että mitoitus voi johtaa henkilöstön siirtämistä muista elintärkeistä ikääntyneiden palveluista. Toisena riskinä tunnistamme hoitopaikkojen määrän supistamisen, mikäli henkilöstöä ei saada riittävästi.

Esityksen mukainen mitoituksen heikentäminen nykyisestä ei kuitenkaan tarjoa näkemyksemme mukaan riittävästi ratkaisuja vastaamaan etenkään hoitoalan työhyvinvoinnin ja houkuttelevuuden haasteisiin. Korostamme hoitotyön vaativuutta, sekä sille tyypillisiä riskitekijöitä, jotka on myös esityksessä mainittu, kuten eettinen kuormitus, asiakasväkivalta sekä kiire. Tämä esitys ei pysty vastaamaan näihin haasteisiin, vaikka työn voimavaratekijöitä parannettaisiin. Näitä voimavaratekijöitä tulee tuoda mittavasti julkisuuteen, jotta ne voivat toimia huolia vähentäen erityisesti alalle hakeutumista pohtiville.

Esityksessä mainitaan todennäköisyys, ettei päätös heikentää mitoitusta johda irtisanomisiin, mutta EKL on skeptinen tämän suhteen. Nykyisellään merkittävä osa voimassa olevasta henkilöstömitoituksesta on saavutettu hoiva-avustajien määrää lisäämällä. Mikäli hoiva-avustajien määrää henkilöstömitoituksen mukaisissa töissä vähennetään, heille tulee olemaan erittäin

haastavaa osoittaa uusia työtehtäviä, sillä heidän juridiset ja ammatilliset lähtökohtansa muun työn harjoittamiseen ovat riittämättömät. Myös tämä esitys myöntää kyseisen haasteen. Työn uudelleen järjestely ja muutosneuvottelut tulevat viemään aikaa ja resursseja, jotta henkilöstön osaaminen saadaan hyödynnettyä. Samalla tulee myös huomioida tilanteet, joissa henkilöstön tehtävien muutoksien vaikutukset ansiotuloihin tulevat todennäköisesti aiheuttamaan ristiriitaa.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tärkeimpiä elementtejä on hyvinvoiva henkilöstö, joka kykenee tekemään työnsä ja siten tuottamaan käytännössä tarvittavat laadukkaat palvelut, jotka taataan maamme perustuslaissa. Tämä näkyy, paitsi palveluiden laadussa, myös asiakkaiden ja heidän omaistensa tyytyväisyydessä, puhumattakaan asiakasturvallisuudesta. Suomessa on vuosien, ellei vuosikymmenten, ajan käyty julkista keskustelua hoitoalan houkuttelevuudesta ja yhdeksi ratkaisuksi on juuri hoitoalan järjestöjenkin tuella ehdotettu riittävää henkilöstömitoitusta.

Parhaillaan hoitoalan houkuttelevuuteen vaikuttaa etenkin nykyisten työntekijöiden kokema kuormitus, joka ajaa heitä harkitsemaan alan vaihtoa. Riittämätön henkilöstömitoitus pahimmillaan aiheuttaa työuupumusta, sairauspoissaoloja, hoitovirheitä ja lisäkustannuksia. Se vaikeuttaa myös alalle kouluttautuvien tulevien hoitajien osaamisen kerryttämistä, kun opintoihin kuuluvissa harjoitteluissa ei ole aikaa ohjata tulevia alan ammattilaisia.

Esityksessä mainitaan henkilöstön vähentämisen kohdistuvan n. kolmannekseen nykyisistä ympärivuorokautisen hoidon yksiköistä. Yksiköissä, joissa hoitajamitoitus voimassa olevan lainsäädännön puitteissa täyttyy tai ylittyy parhaillaan, tulee teettää kriittistä arviointia nykytilanteen kestävyydestä. Etenkin henkilöstöä tulee kuulla tilanteissa, joissa arvioidaan mahdollisesti tahtoa vähentää mitoituksen mukaisesti henkilöstön määrää.

EKL kantaa erityistä huolta paljon hoitoa ja hoivaa tarvitsevien ikääntyneiden asiakkaiden palveluiden laadusta ja toimivuudesta. Esitys mainitsee aiemmin hallituksen esitysluonnoksena lausunnolla olleen esityksen tavoin riskitekijät, jotka vaikuttavat palveluiden ikääntyneiden asiakkaiden elämänlaatuun.

Henkilöstömitoitus 0,6 voi tosiaan turvata palvelut itsessään paperilla, mutta tulee väistämättä johtamaan tilanteisiin, joissa erityisen tuen tarpeet jäävät huomaamatta. Tässä tilanteessa haavoittavassa asemassa tulevat olemaan erityisesti nopeasti ja arvaamattomasti etenevän sairauden koskettamat ihmiset, joilla palvelutarve muuttuu nopeasti, mutta muutoksen toteamiseen tarvittaisiin kontakti osaavan henkilökunnan kanssa.

Etenkin muistisairaiden kohdalla sosiaalisen kanssakäymisen ja aktiivisuuden väheneminen henkilöstön saatavuuden rajoittuessa tulee heikentämään heidän elämänlaatuaan. Esityksen vaikutuksella pystyttäneen keskittymään nimenomaan hoidon ja hoivan tarjoamiseen, mutta ei riittävän monipuolisesti. Kanssakäymisen ja liikunnan väheneminen tulee sen sijaan heikentämään heidän kuntoaan ja siten lisäämään hoidon ja hoivan tarvetta.

Huomautamme myös heikentyvän henkilöstön saatavuudesta palveluiden asiakkaiden ja heidän omaistensa näkökulmasta. THL:n 10.10.2024 julkaiseman Kerro palvelustasi-raportin mukaan ympärivuorokautisen palvelun parissa erityisesti toiveiden huomiointi on heikentynyt vuodesta 2022. Tällä henkilöstön määrän muutoksella kyseisen seikan ei ainakaan voi odottaa paranevan.

Kivinen Eero
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry